

VI ØKONOMER OG STATSVIDENSKABEN

Af F. ZEUTHEN*

Jeg er Studenterrådet meget taknemmelig for denne lejlighed til at tale uden det tunge videnskabelige ansvar, som gælder ved universitetets egne forelæsninger.

Der er noget, der kaldes forvidenskabelige overvejelser. Det er en fri og mere »gemytlig« tale om problemerne, før man forsøger at anvende de strenge principper, altså en foreløbig orientering. Ved denne lejlighed bliver det snarere eftervidenskabelig tale, eller for at citere en kendt landsmand, en »uvidenskabelig efterskrift«, snak om en del spørgsmål, som jeg selv har ladet ligge i nær ved 30 år, men som det er ønskeligt, at nogen vil give sig mere alvorligt i lag med. Som passende til lejligheden vil et par velkendte kæpheste fra undervisningen dog også optræde i mindre roller.

Officielt dyrker vi jo statsvidenskab ved vor afdeling af det rets- og statsvidenskabelige fakultet. Vi er statsvidenskabelige studenter og kandidater. Men når vi kommer til professorerne, ved vi tit ikke selv, om vi er ansat i statsvidenskab eller i nationaløkonomi, og må slå det op i lektionskataloget. Mine lærere Birck og Westergaard dyrkede i en vis udstrækning statsfilosofi under den den gang rummelige overskrift sociologi eller den meget ubestemte »encyklopædi«. Axel Nielsen fortsatte indtil et ret sent tidspunkt og uden større begejstring dette arbejde. Da jeg søgte professorat, anførte jeg, at jeg havde arbejdet med valgmetoder. Men senere har økonomien ubetinget taget herredømmet i vor faggruppe. Det logiske system som stammer fra klassikerne for 150 år siden forfinedes; men hvad der navnlig gav økonomien interesse var, at dette system stødte på stærke kendsgerninger, økonomiske begivenheder af mange slags samt konkurrencebegrænsning, ubevægelighed og andet, som krævede kraftig revision af teorierne. Desuden kastede økonomerne sig ud i omfattede virkelighedsstudier og rådgivning m.h.t. virkelighedens stadigt skiftende, økonomiske besværligheder og dybe interessekonflikter. Mere i almindelighed at studere statens former og for-

* Professor, dr. polit., dr. oecon & fil. dr. – Artiklen gengiver den festforelæsning, professoren holdt på Københavns Universitet i anledning af sin 70 års dag d. 9. sept. 1958.

VI ØKONOMER OG STATSVIDENSKABEN

Af F. ZEUTHEN*

Jeg er Studenterrådet meget taknemmelig for denne lejlighed til at tale uden det tunge videnskabelige ansvar, som gælder ved universitetets egne forelæsninger.

Der er noget, der kaldes forvidenskabelige overvejelser. Det er en fri og mere »gemytlig« tale om problemerne, før man forsøger at anvende de strenge principper, altså en foreløbig orientering. Ved denne lejlighed bliver det snarere eftervidenskabelig tale, eller for at citere en kendt landsmand, en »uvidenskabelig efterskrift«, snak om en del spørgsmål, som jeg selv har ladet ligge i nær ved 30 år, men som det er ønskeligt, at nogen vil give sig mere alvorligt i lag med. Som passende til lejligheden vil et par velkendte kæpheste fra undervisningen dog også optræde i mindre roller.

Officielt dyrker vi jo statsvidenskab ved vor afdeling af det rets- og statsvidenskabelige fakultet. Vi er statsvidenskabelige studenter og kandidater. Men når vi kommer til professorerne, ved vi tit ikke selv, om vi er ansat i statsvidenskab eller i nationaløkonomi, og må slå det op i lektionskataloget. Mine lærere Birck og Westergaard dyrkede i en vis udstrækning statsfilosofi under den den gang rummelige overskrift sociologi eller den meget ubestemte »encyklopædi«. Axel Nielsen fortsatte indtil et ret sent tidspunkt og uden større begejstring dette arbejde. Da jeg søgte professorat, anførte jeg, at jeg havde arbejdet med valgmetoder. Men senere har økonomien ubetinget taget herredømmet i vor faggruppe. Det logiske system som stammer fra klassikerne for 150 år siden forfinedes; men hvad der navnlig gav økonomien interesse var, at dette system stødte på stærke kendsgerninger, økonomiske begivenheder af mange slags samt konkurrencebegrænsning, ubevægelighed og andet, som krævede kraftig revision af teorierne. Desuden kastede økonomerne sig ud i omfattende virkelighedsstudier og rådgivning m.h.t. virkelighedens stadigt skiftende, økonomiske besværligheder og dybe interessekonflikter. Mere i almindelighed at studere statens former og for-

* Professor, dr. polit., dr. oecon & fil. dr. – Artiklen gengiver den festforelæsning, professoren holdt på Københavns Universitet i anledning af sin 70 års dag d. 9. sept. 1958.

melle handlemåde blev efterhånden overladt til juristerne. Og de mere centrale problemer her er en ny studieretning, statskundskaben, nu ved at tage fra dem. Er vi da i den statsvidenskabelige afdeling helt løbet fra vore pligter overfor staten og over i den mere spændende og hidtil mere udbyttegivende økonomi?

Vi har nu langt fra ladet staten helt i stikken. Nogle vil påstå, at vi er statens ivrigste apostle. Men dyrkelsen er sket i mere beskedne former, på spredte og praktiske felter indenfor de betydningsfulde, valgfri »politiske fag«: finansvidenskab, socialpolitik, industripolitik, landbrugspolitik, udenrigshandelspolitik o.s.v. En vis samling på disse spredte emner har vi i de sidste år fået i den »almindelige økonomiske politik« — personelt beslægtet med samordningsudvalgets betænkning —, og mere abstrakt i form af lidt om »videnskab og velfærd i den økonomiske politik«. Det sidste har jeg selv dyrket i de senere år, men må nu tilstå, at jeg har forsømt en side af sagen. Det er det tredje led i arbejdsprogrammet for næste års sommeruniversitet — som formuleret af dettes kommende leder, magister Blegvad: Erkendelse, vurdering og handling. Herved mener jeg naturligvis ikke, at statsvidenskaben skal skride til handling. — Handlinger udføres iøvrigt — jeg synes med kraft og en del dygtighed af fagets elever indenfor staten, organisationer og virksomheder. Den nære sammenhæng mellem den enkeltes erkendelse, vurdering og handling vil det være meget nyttigt for os at få psykologerne til at udrede. Hvad jeg her skal komme ind på er spørgsmålet om, på hvilken måde staten og andre fællesorganer handler — uanset hvilke emner det drejer sig om. Og foruden denne »teoretiske« side af sagen: den faktiske handlen, den »politiske« side af sagen: hvordan man ud fra sin målsætning bedst kan indrette staten og de andre styrende samfundsorganer, hvorledes man bedst kan organisere kollektiv handlen i stor skala. Ved en reel problemdrøftelse lader staten sig ikke isolere fra andre samfundsorganer: kommuner, organisationer og store private virksomheder, som til dels udøver de samme funktioner som staten, og i stor udstrækning har samme indre struktur.

Alt dette kan man naturligt ikke belaste den økonomiske orienterede, statsvidenskabelige faggruppe med. Det er jo ikke meningen igen at sluge statskundskaben, som nu starter i Århus og vel ret snart kommer her i København. Sommeruniversitetets tværvideenskabelige forbillede bør desuden følges; og psykologisk, sociologisk, filosofisk og juridisk medvirken er stadig tiltrængt. For ikke at misforstås skal tilføjes, at det er forskningsarbejdet og ikke studieordningerne, jeg tager sigte på, selv om der naturligvis er en forbindelse.

Hvad der skal fremhæves er, at økonomerne på den ene side bør tage den mest mulige belæring fra andre om forhold, som også spiller stor rolle indenfor vort område, og at vi på den anden side, fordi økonomiske forhold er de mest omfattende politiske emner, og fordi vi allerede har givet os af

med til en vis grad beslægtede handlingsformer i erhvervene, bør bidrage til diskussionen. Hertil kommer, at der ved behandlingen af spørgsmål om statens indretning, både ved afvejning af stemmer, ved hensyntagen til de enkelte og ved planlægning på områder af enhver art, indgår en form for praktisk matematik, som økonomer og de nært forbundne statistikere er vant til at anvende.

For lidt mere konkret at give en forestilling om nogle af de problemstillinger, det drejer sig om, skal gives et skema om *styre af fællesanliggender*, der forhåbentlig på en oversigtlig måde siger mere end mange ord.

	Een	Få	Alle (lige eller ulige)	
Køb/Salg	Monopol	Oligopol	Konkurrence	
Tvang	Diktatur Administration	Oligarki	Demokrati	{ Enstemmighed Flertal Afvejning
(Pres) (Propaganda) (± Sympati) (Sædvane) (Moral og ideologier)				

De to første linjer angiver afgørelser på markedet og ved effektiv anvendelse af tvangsmidler, navnlig statsmagt. På de i almindelighed mere eller mindre statsregulerede markeder hersker mellemformer mellem de to. Og desuden har markedsøkonomi og statsstyre hver sine områder — skiftende efter samfundsstrukturen. De følgende linjer, der angiver svagere og mindre håndgribelige afgørelsesformer, er i høj grad værd et studium, som vel må kaldes sociologisk, et studium af institutionerne i vid betydning, og af individernes »behavior«, et studium som griber ind både på økonomiens og statskundskabens område — foruden at det har oplagt forbindelse med juraen, også den kriminelle. Jeg skal dog i det væsentlige holde mig til de to første linjer: markedsmekanismen og statsmagten.

I parentes bemærket er der den forskel mellem den første linje i skemaet: markedet og de øvrige, at det kun omfatter en del af det menneskelige fællesskab. Alt kan ikke afgøres ved køb og salg; men de fleste anliggender har også en økonomisk side, f.eks. ved afvejning af, hvor langt man vil gå med udgifterne til videnskab og religion. En vis indbyrdes ombyttelighed af goder efter andet end pengeværdi kan iøvrigt tænkes udenfor økonomiens område, f.eks. ved timefordelingen på en studieplan eller en fritidsplan. — Skemaet må tages som en grov og ufuldstændig skitse.

Som fremhævet af den liberalistiske nationaløkonomi — og næsten al nationaløkonomi har noget af liberalismens ideer i sig — har det fri og let-

bevægelige marked med mange købere og sælgere store fordele ved ordningen af fællesanliggender: det fri forbrugsvalg og det frie beskæftigelsesvalg samt selvbestemmelse om produktionsmåde for de enkelte virksomheder. Hver får sit i afvejet forhold. Ved en stor, smidig afstemningsmekanisme får folk her det, de helst vil have for deres penge, og varer og produktionsmidler går hen, hvor de er mest efterspurgt.

Alle markeder er imidlertid ikke frie konkurrencemarkeder, og de forhold, der er omtalt i de følgende linjer virker også sammen med en træg tilpasning forstyrrende. Hertil kommer problemerne m.h.t. størrelsen af den indtægt, der står bag de enkeltes efterspørgsel, altså det antal »stemmer«, man råder over på markedet.

Som følge heraf opstår velkendte problemer om behov for indgreb, som jeg ikke skal omtale. Både arv fra borgerlig økonomisk teori og umiddelbare praktiske behov virker i retning af at anvende en tilpasset markedsmechanik også i socialistiske samfund. Følgen bliver, at det skarpe skæl mellem social og reguleret liberalisme og »liberalistisk« socialisme svinder ind.

Teorien om forholdet mellem de forskellige kolonner i 1 linje, markedsformerne, som økonomerne har drøftet, finder også en vis anvendelse, når magten til tvangsudøvelse ligger hos en, to, få, eller mange. I begge linjer må iøvrigt spørges om områdets udstrækning og om i hvilken grad afgørelsesmåden er gældende. Et lokalt monopol kan være begrænset af konkurrence udefra, og en embedsmands kompetence er begrænset bl.a. af statens love og kontrol.

Det er navnlig ved det usikre og spændende sammenspil mellem to eller få magtindehavere, at analogien gør sig gældende. Den matematiske troldmand v. Neumann og økonomen Morgensterns store værk »The Theory of Games and Economic Behavior« satte fart i en udvikling af teorier og metoder om afgørelse i usikre situationer, som både finder anvendelse på spil, økonomisk kalkulation og på militær og diplomatisk strategi.

Ved hjælp af komplicerede og for almindelige mennesker lidet tilgængelige teorier når man her til resultater, som kan få den største praktiske betydning. Neumanns medvirken, bl.a. ved fremstillingen af brintbomben og den elektroniske regnemaskine, kan jo tyde på, at der i spilteorien, ligesom i den abstrakte atomteori ligger en slående logik bag de lidet håndgribelige og ikke enkeltvis verificerbare spekulationer. Om man vil betragte resultaterne af rigtige udregninger som fuldt ud gyldige — for ikke at tale om ønskelige — må iøvrigt hero på valgte forudsætninger. Der kan f.eks. være stærk grund til at ængstes ved anvendelse af utilstrækkelige forudsætninger ved lynhurtige, matematiske beregninger af militær og diplomatisk strategi¹.

1. *Readings in Game Theory and Political Behavior* by Martin Shubik. Doubleday. New York. 1954. § 1.25.

Sådanne beregninger foretages faktisk, og amerikanske universiteter får desuden økonomisk støtte til en meget abstrakt forskning, som både kan tænkes anvendt i strategien og på andre områder. — Når der nylig fra højeste top protesteredes voldsomt mod, at man også beregnede, ved hvilket forspring i bombardement fra modparten en stormagt ville stå sig ved overgivelse, kan denne protest naturligvis forstås ud fra de militær-psykologiske virkninger, ved at den slags omtales.

De nyere matematisk-statistiske planlægningsmetoder: decisionsmodeller, programmering, input-outputanalyser o.s.v. er også taget op her i landet, og alt det der kan siges om nytten af og farerne ved benyttelse af simplificerede modeller og om mulighederne for at korrigere og supplere dem ved common sense, skal jeg ikke gentage her¹. Men det er hjælpemidler, man ikke kan komme uden om.

Der kan derimod være grund til at berøre sammenspillet mellem eksperter og befolkningens ønsker og behov. Kontakten må normalt formidles gennem forstående mellemænd og ved popularisering. Politikernes og de almindelige embedsmænds rolle er netop at være mellemænd med forståelse til begge sider. For hverken alvorlig behandling af de komplicerede problemer eller befolkningens ønsker og livets nuancerede mangfoldighed må forbigås.

I det private næringsliv har vi ganske tilsvarende problemer om forbindelse mellem tekniske specialister og repræsentanter for forretningsinteresserne. Overalt giver man forskningen en større plads — om end ikke med samme rundhåndethed, når det drejer sig om sociale problemer som om flæsk — hvortil noget af forklaringen må søges i skemaets linje »propaganda«, herunder propagandaindustrien og dens indflydelse gennem pressen.

Lad os vende tilbage til statsstyrelsen, der i skemaet findes i linjen med den mindre elskværdige betegnelse tvang. At en enkelt har magt er her kaldt diktatur. Dette ord passer dog kun, når det drejer sig om al magt i staten. Faktisk har enkeltpersoner både i stat og private virksomheder magt over eller en betinget magt over begrænsede områder. Man kan tale om bureaukrati, departementsstyre eller selvstyre og kommer derved ind på den sikkert hidtil utilstrækkeligt opdyrkede forvaltningslære — hvori spørgsmål om fleres deltagelse i ledelsen, industrielt demokrati, Parkinsons lov o.s.v. også har en plads.

Vi kommer så til sidst til det vigtigste, demokratiets problemer: Afgørelsen, hvor mange eller alle er medbestemmende. Man opnår ikke her umiddelbart enhed i tankearbejdet som ved enkeltmands beslutning. Heller ikke opnås den elegante løsning som på markedet, hvor hver får sine ønsker opfyldt — under hensyn til indtægt og den almindelige knaphed på midler.

1. Min artikel Mennesket og Regnemaskinen i *25 Essays in Honour of Erik Lindahl*, 1956.

Man har været inde på den tanke, at nå noget lige så godt for alle som på markedet ved krav om *enstemmighed* om fællesanliggender, eller krav om, at ingen enkelt må lide skade ved offentlige afgørelser. Sådanne krav må imidlertid virke lammende ved mange omfattende foranstaltninger, som de fleste vil finde nødvendige, og vil ialt fald umuligt kunne gennemføres ved indgreb i fordelingen. De fortvivlede forsøg på ved compensationsteorier eller teorier om statistisk udligning at opretholde kravet om enstemmighed og dermed kravet om, at ingen må lide skade ved offentlige foranstaltninger, har jeg ingen tro på¹.

Almindeligvis er *flertalsafgørelse* det anerkendte princip. I praksis kan mellemed ved afgørelserne som valg af repræsentanter, udpegning af disse i vælgerforeninger og partiafstemninger forhindre, at afgørelser sker i overensstemmelse med flertallet af vælgere. Navnlig kan flertalsvalg i enkeltmandskredse skabe falsk flertal. Selvom man søger at rationalisere afstemningerne, kan der ved flere personers valg mellem flere muligheder opstå kontradiktoriske tilfælde, hvor et flertal foretrækker A for B, et flertal B for C og endelig et flertal C for A ($A > B > C > A!$). Noget tilsvarende sker jo ikke for en enkelt fornuftig person.

Søger man at ordne sagerne mindre formelt ved forhandling, kan tilfældigheder og mindre kontrollable indflydelser gøre sig gældende. Både m.h.t. afstemninger og valg er der vigtige tekniske problemer, som godt igen kunne tages op til dyrkning.

Flertalsdannelsen, når der er mere end to parter, behandles bl.a. i Neumann og Morgensterns spilteori. — Hvordan sker afgørelsen, når der er tre mand i en synkende båd, som kun kan bære to i land? Er det den svageste, den tungeste, den der sidder alene, når problemet opstår, eller den mindst populære, der bliver smidt over bord? Alle, der har deltaget i forhandlinger, kender vist situationen. Eller kan man tænke sig i strid med almindelig spilteori, hvor hver varetager sin interesse, at den bedste svømmer eller den ældste frivilligt springer over bord? Vil et samfund med en moral i den retning overleve i kampen for tilværelsen? Vi er her nede i skemaets mere vage sidste linjer.

Ved drøftelse af spørgsmål om valgmetoder — flertals- eller forholdstalsvalg, to-, fler- eller mangepartisystemer og de tilsvarende spørgsmål om regeringsdannelse, er det rigtigt, at man kan lære af erfaringerne fra forskellige lande, f.eks. England, Frankrig, Schweiz og Danmark. Men der gør sig samtidig så mange andre forhold gældende. Alt andet er langt fra lige, så en meget omfattende analyse er nødvendig. Man skal derfor ikke lade sig forbløffe af avisledere, selv om de gentages mange gange. Sammenligninger, der foretages mellem perioder med forskellige regeringskombinationer, bli-

1. Se f.eks. min *Videnskab og Velfærd i Økonomisk Politik* 1958.

ver let lige så prægede af trang til at propagandere som andre sammenligninger mellem de forskellige regerings ofte ufortjente held og uheld. Da eksperimenter i det små desuden er vanskelige, forekommer det mig, at der her bliver plads også for en systematisk, deduktiv behandling af anvendte og hidtil ikke anvendte metoder. Der er her et arbejde for økonomer og andre samfundsvidenskabsfolk med statistisk og matematisk begreb, et arbejde som de statsvidenskabelige har ladet ligge i den sidste menneskealder på grund af økonomiens tillokkelser. Men de har samlet en masse erfaringer som iagttagere af den økonomiske politik.

At opnå et »sandt« flertal løser imidlertid ikke det sværeste problem: Hensyntagen også til mindretallene. Det første må være, at mindretallene er repræsenterede på afgørende sted. Flertallet består iøvrigt ofte af mindretal, som ved kompromis opnår noget. Flertallets interesse i at bevare magten og seen hen til mindretallets indflydelse i fremtidige situationer skaber allerede en vis solidaritet, navnlig når langtidssynspunkter spiller ind. Mindre grupper kan også opnå noget ved konkurrencen om deltagelse i flertalsdannelsen. Hertil kommer flertallets sympati overfor de andre.

Der kan faktisk påvises en del solidaritet mellem de politiske og sociale grupper, hvad der giver sig udslag i, at de andre er villige til at hjælpe en gruppe, som kommer ud for pludselig tilbagegang. Dette sker for tiden forholdsvis smertefrit for alle de aktive grupper ved, at man skiftevis hjælper arbejdere, landmænd og byerhverv ved midler, som direkte eller indirekte virker inflatorisk eller i gunstigt tilfælde beskæftigelsesstimulerende.

Bestræbelser for større objektivitet i drøftelsen af politiske forhold samt forskning vil styrke solidariteten og arbejdet for, hvad der er fælles interesser i det lange løb.

Politikerne og administrationen er ude for en nyttig kritik i pressen. Men det kunne være interessant at undersøge, i hvilket omfang pressens standpunkter er påvirkede af læsernes, annoncørernes, medarbejdernes og ejernes indstilling og interesser. Dette er et meget vigtigt offentligt magtproblem, altså reelt et forfatningsspørgsmål. Stigende forekomst af referat af andre blade og i enkelte tilfælde signerede artikler også af de faste medarbejdere samt adgang til at diskutere redaktionelle artikler, kan give håb om en friere adgang for modsatte synspunkter, som er nødvendig i en ærlig diskussion. Pressens radioavis og radioens politiske referater bidrager også til at fjerne de fra et erkendelsesmæssigt synspunkt bundumoralske skyklapper. Overfor tænkende mennesker virker det ret deprimerende, når et blad altid, i enhver situation, kommer til resultater for eller imod et bestemt parti, for eller imod en regering eller skifter standpunkt efter mere eller mindre gennemskuelige interessepres. Økonomerne, som længe har levet nær op ad reklamen, må sikkert kunne hjælpe psykologer og sociologer med analyse af og oplysning om den politiske meningsdannelse og propaganda. Hvad med bilinteresserne,

som foruden gennem diverse salgsomkostninger og en kolossal snobeffekt har en kraftig støtte i vor tids let pansrede ridderstand, den førende mellem- og overklasse, politikere af alle partier, journalister, forretningsfolk og organisationsledere af enhver art?

Krav om enstemmighed er ufremkommelige, fordi påtrængende fællesproblemer må løses under et. Flertalsafgørelser kan gøres mere ægte, men uanset om dette sker, forsømmes mindretallenes interesser ofte.

Kan der nu siges noget om, hvorledes man kan varetage helhedens — såvel flertallets som mindretallenes — interesser, og kan man forbinde nogen mening med dette begreb? Kan man *afveje interesserne* mod hinanden? Herom er der ført omfattende diskussioner mellem de forskellige velfærdsteorier. En fra begyndelsen til slutningen videnskabelig løsning er ikke mulig. Valg af formål og indstillinger samt antagelser eller gætninger om faktiske forhold, må indgå i den samlede løsning, den enkelte når til, eller en flerhed når til på grundlag af vedtagne fremgangsmåder. Der kan altså ikke blive en rent videnskabelig løsning. Men man må antage, at det her som på andre områder vil være fordelagtigst i størst mulig udstrækning at anvende videnskab, d.v.s. det bedst mulige erfaringsmateriale og logisk tænkning og samtidig åbent tilkendegive ønsker samt gætninger om mindre tilgængelige faktiske forhold. Til foreløbig orientering kan man diskutere »velfærdsfunktioner«, som skal maximeres, hvad let af udenforstående — men nødigt af udøveren selv — må tages for håndfast. I praksis må man gå stykkevis frem, idet man dog gør sig forestillinger om forbindelser og helhed i målsætningen.

Stumper af kvantitativ afvejning mellem individer og grupper har man allerede i skalaer for skat og understøttelser og reguleringer efter pristal eller andre vedtagne index — og grove helhedsafvejelser finder udtryk i offentlige budgetter, nationalbudgetter og langtidsplaner. Selv om det er meget svært at få fast bund under fødderne, synes jeg, det må være tilladt at gøre forsøg på at opnå større enhed i alle de spredte anvendelser af velfærdsbetragtninger — i det mindste i lettere, for- eller eftervidenskabelig form.

En automatisk afvejning ved, at deltagerne i en afstemning giver en række forslag forskellige antal stemmer, medfører let taktiske manøvrer og deraf følgende usikkerhed¹. Afvejning kan enten ske ved en enkelts vurdering eller ved, at en flerhed af personer enes om almene afgørelsesregler eller anvendelse af dertil ansatte opmænd.

Ved starten af en ny studieretning, statskundskaben, har jeg forsøgt at gøre boet op for statsvidenskaben, som omtrent med samme navn har ud-

1. Niels Skriver Svendsen *Valg og Vedtagelse*, 1946, jfr. note 23, s. 46 i min foran s. 182 nævnte bog.

viklet sig til overvejende at blive økonomi. Resultatet er ingenlunde negativt, idet vi navnlig gennem vor dyrkelse af økonomisk politik behandler væsentlige sider af videnskaben om staten. Desuden har økonomerne og statistikerne i de senere år taget metoder op, som er af betydning for en effektiv statsstyrelse, og vor arbejdsområde og træning giver forudsætninger for at deltage i behandlingen af centrale, nødvendigvis kvantitative problemer.

Principperne for samfundets styrelse ved statens magt og gennem markedsmekanismen er et farligt område, fordi interesserne brydes så voldsomt, og det er svært at finde fast videnskabelig bund. Alligevel bør økonomer lige så lidt som andre fagfolk af forsigtighed holde sig til ufarlige detailspørgsmål og lade de mest væsentlige problemer ligge. Økonomiske spørgsmål er hovedsagen for vort fag. Og her er altid store opgaver. Alligevel synes jeg, at vi statsvidenskabelige — sammen med andre — skal interessere os for fælleshandlen og for mulighederne for rationalisering af statens handle- og styreformer.